

36. Редактиране до... задънена улица

Както вече споменах, стандарт 15038 изисква от т. нар. „доставчици на преводачески услуги“, разберайте агенциите, да осигурят редактиране на превода.

Съвсем нормално е и, разбира се, традиционно, преводът да бъде редактиран, както и всеки текст, който се съставя за ползване от други хора, защото спазването на езиковите конвенции гарантира по-доброто разбиране на съответния текст.

Към споменатите езикови конвенции спада най-вече спазването на граматичните и правописните правила на даден език. Разбира се, съществено значение има употребата на общоприети думи и изрази. Тези думи и изрази обаче в естествените човешки езици не са еднозначни и имат множество синоними. Ето защо работата по редактиране на превода не е съвсем проста, а изисква от редактора добро познаване и на двата езика – онзи, от който е направен преводът, и този, на който е направен преводът.

Най-често редакторите са самите преводачи и така е от хилядолетия. След появата на масовото издаване на книги, се появява и професия редактор. Не е съвсем ясно обаче, дали редакторите на преводните книги са специалисти и по езика, от който е преведена книгата. Много често редакторите са едноезични. У

нас това са хора, завършили българска филология.

Идеята за едноезичните редактори е хрумнала и на „доставчиците на преводачески услуги“ понеже услугите на знаещите чужди езици по принцип са по-скъпи. Едноезичните редактори у нас се наричат „рецензенти“ (на английски reviewers). Като се добавят и коректорите, редактиращите стават трима на брой. А като се добави и офис мениджърът на агенцията за преводи, разбираме, че всеки превод, направен от преводач „за“ дадена агенция, може да мине евентуално през ръцете на още четирима потенциални „редактори“. И всеки от тези „редактори“ да направи своя принос към първоначалния превод и по този начин да го превърне в неузнаваем.

Намесата на едноезични редактори, според мен, е доста порочна практика, понеже това са хора, които нямат усет към другия език, не могат да усетят някои нюанси и не е изключено по най-груб начин да изопачат смисъла на ключови понятия. Тяхното самочувствие и самоувереност могат да бъдат гибелни за добрия превод, а дори и за не много добрия, който, все пак, е направен точно. В областта на нехудожествения превод, която всъщност в съвременността е най-обширната област на превода, изключително често в преводите се използва терминология, която по принцип трябва да е еднозначна. За голямо съжаление обаче, този принцип се нарушава още от авторите

на превежданите текстове. Те самите допускат употреба на един и същ термин за обозначаване на различни понятия или няколко различни термина за едно и също понятие. Недопустимата разнородност и многозначност на термините води до намаляване на възможността за разбиране на текст, в който ключовите термини са неясни. Някои термини понякога дори не могат да бъдат схванати като синонимни и това води до редица недоразумения и неправилно разбиране на съответния текст.

Когато някой преводач превежда текст, пълен с нееднородни и многозначни термини, той, на първо място, трябва да е наясно с това. Преводачът трябва да знае точното значение и определение на всеки термин и негов синоним, за да не допусне изменение на основния смисъл на текста. Това обаче няма как да се осъществи, ако преводачът не е в контакт с автора на текста. А така се случва почти винаги, когато преводачът превежда „за“ агенция. Липсата на обратна връзка води до големи недоразумения. Преводачът се опитва да зададе въпроси на офис мениджъра на агенцията, но често получава обезкуражителни отговори от сорта, че „клиентът“ не знаел. Тогава може да се окаже, че „клиентът“ на агенцията е друга агенция, а неин „възложител“ е трета агенция. По тази верига е много трудно да се достигне до крайния потребител на превода или автора на оригиналния текст. Затова култовата фраза „Абе,

измисли там нещо!“ се повтаря безброй пъти от мениджъри на агенции за преводи и на преводачите не остава нищо друго, освен наистина да си измислят. След това редакторът или редакторите добавят от себе си и крайният продукт може да се окаже съвсем друг научен труд, документ или произведение.

Разбира се, много често преводачите обясняват по някакъв начин термините, които използват при превод (в скоби, под линия, като запазват оригиналния термин и т. н.), но тези обяснения могат да бъдат отстранени от редакторите, за да не „отежняват“ текста на превода или пък защото не са разбрали, че това са обяснения, а са си помислили, че преводачът ги е оставил там, понеже не е бил сигурен в превода си. Редакторът обаче винаги е сигурен, че единствено думата, избрана от него, е вярна и самоуверено нанася корекции!

Няма статистика (а и такава е малко възможна), която да показва на колко от редактираните преводи смисълът е изменен в някаква степен от редакторите. Потенциална опасност обаче винаги съществува. Тя се увеличава от едноезичните редактори и от редакторите с недостатъчни познания по езика, от който е направен преводът. Увеличава се и от престараването на редакторите, които искат на всяка цена да докажат на „възложителите“ си (агенциите) колко усърдно се трудят, колко некадърен е преводачът или колко необходима е редакцията. А не е трудно да се заменят ду-

ми със синоними, да се промени словоредът и да се направят дребни, но множество изменения. Всички такива замени, промени и корекции най-често са самоцелни и напълно ненужни. В тези случаи първоначалният превод изглежда идеален в сравнение с крайния резултат след редактиране. Следователно, най-големият враг на всеки превод е именно самоцелното редактиране.